

С. Й. Грица

Гуслі

ГУСЛІ – старовинний струнно-щипковий інструмент. Ін. назва – гусла. Відомості про Г. у сх. слов'ян сягають 6 ст. Розрізняють кілька конструкцій Г. Найдавніші і найпростіші – дзвінчасті у вигляді плоскої дощечки з натягнутими на неї струнами; це інструмент скоморохів, оповідачів билин, поетів. Корпус Г. міг бути видовбаним із дощечки клена, верби, берези. Під час гри Г. клали на коліна, пальцями правої руки защипували або вдаряли по струнах, а пальцями лівої – глушили ті струни, які не повинні в той момент звучати. На таких Г. із 14-ти струн грали пісні, танці, акомпанували влас. співу. Гру на яровчатих (яворових) дзвінчастих Г. згадують у билинах кийв. циклу (напр., про Добриню Микитича), в «Слові о полку Ігоревім». Старовинні Г. мають дерев'яний корпус (довж. 55–65, шир. 20–30 см), на який натягнуто 5–7 струн, настроєних діатонічно в мажорі. З часом удосконалені (прибл. 14–15 ст.) шоломоподібні Г. – Г.-псалтир; більші за розміром, із глибоким корпусом з паралел. деками мали 11–36 струн діатоніч. строю, які під час гри тримали майже вертикально. Звук видобували щипком пальців; він мав чисте благородне звучання. На таких Г. часто супроводжували псалми, що обумовило їхню назву й обороняло від переслідування духовенства. Наприкінці 17 ст. з'явилися Г.-ящик, Г.-стіл – столоподібні Г. (вмонтовані у стіл) з понад 60-ма струнами; введено в рос. муз. побут як сольний та оркестр. інструмент. Знайшли застосування у колі музикантів-професіоналів при цар. дворі, у дворян. садибах, у духовенства. У репертуарі гусярів було багато укр. пісень. Гусяр цар. двору В. Трутовський робив нотні записи рос. і укр. пісень у супроводі Г. До виданого ним нотного пісенника (С.-Петербург, ч. 1–4, 1776–95) увійшло 13 укр. пісень, переважно жартівливих (зокрема «Ой кряче, кряче та чорненький ворон», «Ой коли я прудиуса любила», «Ой гай, гай, гай, гай зелененький», «Ой послала мене мати», «І на місті була»).

Рекомендована література

1. Фаминцын А. С. Гусли – русский народный музыкальный инструмент. С.-Петербург, 1890;
2. Черкаський Л. Українські народні музичні інструменти. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Гуслі / С. Й. Грица // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-24955>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).